

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Előfizetési díj: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., negyedévre 3 ft.
Előfizetéseket és hirdetési díjak helyben és vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.
 Helyben előfizethet: a szerkesztőség, a kiadó-hivatalnál, Demjén L., Keresztény P. kereskedéseiben.
 Egyes szám ára 5 kr. o. é.
Szerkesztőség és kiadó-hivatal: belső-tordozó szögletén, Csapó S. kereskedésével szemben, 1-ső emelet, lejárás a kaputól jobbra.

Hirdetési díj: 6t hasábos garmond sorát 6 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bélyegdíj.
Hirdetéseket felvételnek: Helyben: a szerkesztőség, a kiadó-hivatalban, Demjén László könyv- és Keresztény Pál papír-kereskedésében. Bécsben: Haenstein és Vogler (Neuer-Markt 11 sz.), Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.), Rudolf Mosse officiel. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilerstätte 2), Pesten: Haenstein és Vogler Uriutca 13. Lang et Schwarz, Fűrdőutca 1. Süddeutsche Annoncen-Expedition Stuttgart.
 Nyitlitter sora 20 kr.

Előfizetés

„Kolozsvári Közlöny“-re.

Megjelen naponként

egész nagy íven.

Előfizetési árak: egész évre 12 ft. o. é.

félévre 6 „ „ „

évnegyedre 3 „ „ „

Az előfizetések egyenesen a szerkesztőség-hez küldendők be.

A „Kolozsv. Közlöny“

szerkesztősége.

Tanügyi teendőink.

I.

Az erd. katolikusok statusgyűlésének május 14-én tartott ülésében a gyulafehérvári gymn. igazgatója a tanári állomások rendszerezésére vonatkozó indítvánnyal lépett fel. Midőn ez indítványról megemlékezni kívánok, nem állhatom meg, hogy akkor, midőn már a protestáns felekezetek is iskoláik reformját nem csak akarják, hanem itt-ott pl. Seps-Szt.-Györgyön keresztül is kezdik vinni: a magunk némely dolgokban való tarthatlan állását megváltoztatni ne szorgalmazzam.

Tagadhatlan, hogy az iskola lelke a tanár. A legdusabban felszerelt iskola holt és értéknélküli tárgy, a tanításra valóban hivatott és szakavatott tanítók lelkes működése nélkül és szakférfiak tapasztalata az, hogy a jelzett tulajdonságu tanító gyengébb berendezés mellett is igen szép eredménnyel működik. Az állam nagy költségek árán sietett mindenféle tanító- és tanárképzőket állítani fel.

Már ha végig nézek kath. kollegáim sorain és szemléletemet egybe vetem fennebb előadott állításommal, nem csodálkozom a cultusminisztérium által kath. középiskoláink megvizsgálására kiküldött biztos Mészáros Nándor ur azon nyilatkozatán, hogy kath. iskoláinkban mutatkozó csekélyebb hiányok a körülmények okozatai; s reméllem én is vele együtt, hogy azok nem sokára el fognak enyészni. Nem csodálkozom, mondom, ezen nyilatkozaton, ámbár csak mi működők ismerhetjük valóban a hiányokat, mert hiszen a tanítói hivatást soraink igen sok tagján észlelhetni s tőlők ugyancsak a lelkesültséget és a szakismeretet sem lehet eltagadni; de csak annyira a körülmények azok megszerzését számunkra megengedék.*) A mily mértékben akadályozának a körülmények a tanítói eme hármas tulajdonság megszerzésében, oly mértékben keletkeztek iskoláinkban a hiányok is s tehát a mily mértékben az okok lesznek elhárítva, oly mértékben fognak a hiányok is enyészni.

Lássuk tehát minő okok lehetnek azok, melyek a jelzett tulajdonságok tökéletes megszerzésében akadályoznak!

Minden ügynek, mely egyszersmind élet-pályául is szolgál egyesek számára, hogy a művelt munkás odaadó lelkesültségét felkeltesse, kettőt kell eszközölnie: első sorban az emberiség általános céljának t. i. a végnélküli

*) Kényes kérdést feszegetek s azért engedjenek meg t. kollegáim, ha netán valakit akaratlanul sérteni találnék, a tisztességes nyelven szerkesztett helyreigazítást mindig szívesen fogadom.

tökéletesedésnek elősegítését és második sorban az illető munkás anyagi helyzetének biztosítását. A tanítói pálya az elsőnek éppen legkövetlenebb eszközlője, annak közvetlen szolgálja; de a másodikra nézve bizony! nálunk, különösen meglevő tanáraink tényleges helyzetében valóságos mumus.

Alig van valami állásunkban, ha földi életünkre is merünk tekinteni, mi lelkesítene. Ott ijeszt legelső sorban a munkaképtelenség egyik neme: a tisztas aggság, mely máshol mindenütt jutalomban részesül fiatalkori lelkes munkásságáért. Valóban mit jutalmképpen kellene fogadnunk a gondviselés kezéből szorgalmatos munkásságunkért, azt mint az ég csapását kell tekintenünk. Örülhetnek e tekintetben egyházi kollegáink, őket nem bántják a tisztas öregségre a koldulás rémei.

Ott kísért második sorban a szerencsétlenség okozta munka-képtelenség, de legfőképpen a halál esete. Ez már más anyagi viszonyok között sem a legkedvesebb vendége Ádám fiainak; de mit szólunk akkor, midőn a tanár, mivel ember létére, azon meggyőződésben kell, hogy napjait tegesse, miszerint halála esetére családja — talán az öreg anyja, ki már önmagával tehetetlen lévén, fia gondozása által vala eddig a nyomortól megóva, vagy a családanya két-három kiskorú gyermekével leszen a végszükségnek, a nyomornak áldozatul dobva? Hol van a psychologus, ki ily körülmények között határozott s a nevelés pályáján okvetlen szükséges odaadó lelkesültséget tudjon a tanárok lelkéből kiolvasni. Nyugdíjat tehát mindennek előtti!

Avéd Jákó,
gym. tanár.

Az 1874. évi államköltségvetés általános tárgyalása.

Szék Kálmán előadó: A költségvetés általános tárgyalásánál két szempontot tart kiváló fontosságúnak. Először az évi költségvetés vizsgálat alá vételét azon irányban, mily hatása van annak összes közigazgatási, kulturális és közgazdasági viszonyainkra, az ország közállapotaira s másodszor megvilágítását az ország egész pénzügyi helyzetének a költségvetés által visszavetített államháztartásunk képeinek tüzetes bírálata által. Ezuttal sem az egyik, sem a másik irányban e költségvetés bírálataba bocsátkozni nem kíván, mert ezt a maga részéről sem szükségesnek, sem időszerűnek nem tartja.

A mi azt illeti, miért nem tartja szükségesnek ezuttal az ország pénzügyi situációjának részleteiből taglalásába bocsátkozni, ki kell emelnie, hogy az 1873-ik évi költségvetés általános tárgyalásánál a pénzügyi bizottság s annak véleménye nyomán az egész ház 17 napig tartó általános vitában a legbátrabb vizsgálat alá vette az ország pénzügyi helyzetét, megírálta a múlt kezelés eredményeit, az elkövetett hibákat, fölmutatta a hiányokat, vizsgálta azok okait, leplezetlenül föltárt minden sebet, mert gyógyítani kívánt és kijelölte az irányelveket, a melyek alapján az államháztartás rendezésének nagy munkájában célt érni vélt. Azóta újabb factorok nem állottak elő. Az 1872-ki év zárszámadásainak eredményei még ismeretlenek. Ez oknál fogva sem mutatkozik tehát szükségesnek a pénzügyi bizottság előadójának álláspontjából, mint a mely bizottság 1873-ban kimerítő jelentést terjesztett elő az ország összes pénzügyi állapotáról, az újabb bírálat. Az általános hitel- és pénzügyi viszonyok mostohasága és a bekövetkezett nagy rázkódítás kedvezőtlenebbé tették ugyan a pillanatnyi helyzetet; ezek azonban remélhetőleg átmeneti állapotok, a melyeknek következtéseit elhárítani egyaránt feladata lesz kormánynak és törvényhozásnak. Ezeknek hatása alatt, mielőtt a múlt és idejei esztendő eredményei ismeretesebbek volnának, a pénz-

ügyi helyzetet új bírálat alá venni nem tartja szükségesnek.

A helyzet főbb vonásaiban ugyanaz. Kedvezőtlen, mert a múlt összes terheit és a kibocsátott kötelezettségeket ma kell honorálni három rossz esztendő következtései közepette és akkor, midőn államháztartásunk nagy munkájának rendezésére még újabb mostoha viszonyok is hátrálól fog hatni, de erélytel, önmegtagadással, gondos tervszerű eljárással ebben a helyzetben is biztosan segíteni lehetséges lesz.

Magának a költségvetésnek az előbb előadott szempontokból való tüzetes elemzésébe sem bocsátkozik ezuttal, nem azért, mintha e költségvetésben visszavetített államháztartási állapotokat minden tekintetben kielégítőnek találná, hanem azért, mert e költségvetés fővonásaiban nem tér el az 1873. évi. Az 1874. évi költségvetés jelleme ugyanazonos az 1873-dikiéval. Amannak föltételei, főirányai az 1873-dikinak kereteihez alkalmazkodnak és azokba illeszkedik. És ez természetes. Az 1873-iki költségvetési törvény április 29-én szentesített, tehát alig hat héttel a mai nap előtt, és alig néhány héttel előbb, mint a minisztérium az 1874-dik évit a ház asztalára letette.

Az 1873. évi költségvetés tárgyalása alkalmával a ház a legfontosabb elvi határozatokat hozta, a melyek hivatva összes közigazgatási reformálni; kijelölte az irányelveket, melyek alkalmasak egész államháztartásunkat rendezni és pénzügyi viszonyainkat kielégítő állapotba juttatni. Ha ez elvek nem voltak is képesek bennünket a kívánt eredményekre vezetni, kétségtelenül eredmény volt már maga az, hogy az 1873. évről rendes hiányát a jövedelmek fokozása által nyolcz és fél millióról 3 és fél millióra szállíthattuk le. Azon rövid idő, mely a múlt évi költségvetés megállapítása óta lefolyt, természetesen nem engedi, hogy ama nagy elvek már ezen költségvetésben megtestesülést nyerjenek. Azok foganatosítása iránt csak a jövő költségvetésekben fogunk méltányosan a minisztériumtól számot kérhetni. Meglátszik azonban hatásuk e költségvetésben is. — A kiadások rovata nem mutat oly emelkedést az előző évihez képest, mint a minő mutattak előbbi költségvetéseink, a rendes hiány pedig sokkal kisebb, mint bármikor önálló pénzügyi kezelésünk óta 1868-tól kezdve. A rendes hiány ugyanis 1 millió 394,000 forintot tesz. A rendkívüli kiadásokban is mutatkozik amaz elvek szemmel tartása, mert e költségek szűkebb és a helyzetnek megfelelő korlátok közé szorítva.

A pénzügyi helyzet megírálását, valamint e költségvetésnek magasabb szempontokból való tüzetes elemzését, az időre véli halasztandónak, midőn a költségvetés egésze fölött fog a ház határozni, midőn a fődözet fog megállapítani.

Minden költségvetésnek és így ennek átvizsgálásánál is szem előtt tartandónak véli azonban a következő irányelveket: a rendes kiadások föltétlen takarékosággal állapítandók meg; törleendő minden, mit baj és veszély nélkül törölni lehet; a fejlesztés szempontjából is csak az az összeg szavazandó meg a mely nélkül az illető intézmény a tespedés vagy visszaesés veszélyének volna kitéve; a rendkívüli kiadásoknál a megkezdett befektetések befejezésére kell szorítani, elhalasztásával mindannak, a minek nélkülözhetlen szüksége világosan bebizonyítva van. A fődözet illetőleg a rendes kiadásokat a rendes jövedelmekkel véli ellensúlyozandónak, a megkezdett adóreform által eszközözendő igazságos s egyenletes fokozása által a jövedelmeknek. A rendkívüli kiadásokat illetőleg — és itt fekszik költségvetéseinknek rakfenéje — a fődözésre nézve az a fölfogása, hogy a mi megkezdett nagy építkezések, munkálatok és befektetések befejezésére szükséges és államháztartásunk ez évi hiányait elűntetésére elkerülhetetlen, a rendes hitelviszonyok helyreállta után kölcsönrel fedezendő. Azon összegek azonban, melyek jövőre is évről-évre előfordulnak és meg nem állíthatók, egy rendszeres, nem évről-évre fölkérésendő, hanem tervszerűleg előre megállapított módozat mellett fedezendő.

E fedezési mód volna nézete szerint: igénybe vétele az állam azon segélyforrásainak, a melyeket, hogy többet ne említsen, az államvagyon-

ban ma még talál, a melyeknek egy részét e célra fordítani és a vasutat a kamatbiztosítás által előálló követeléseibe mintegy mobilizálva átváltoztatni aligha nem leendő szükséges.

A mi a pénzügyi bizottság eljárásának igazolását illeti, e bizottság a fődözeti rész ez idő szerint alaposan megírálhatónak nem tartotta. Az 1872-dik év eredményei, a melyek egyedül mérvadó az 1874-ik évi bevételek megállapításánál, ma még ismeretlenek. A kezelési kimutatások viszonyainak közt döntők nem lehetnek. Nálunk az utolsó év zárszámadása bir kiváló fontossággal és nélkülözhetetlen a fődözet megállapításánál. Főleg nélkülözhetetlen most az 1872-ik év eredménye, mert miután 3 rossz esztendő után következett ez az év, hatásában fokozni fogja az előbbi évek befolyását. Az 1872-iki évi zárszámadások eredményei hivatva igazolni azon irányzatok alaposságát, a melyekre eddigi összes költségvetéseink alapítva. Hozzájárul, hogy az új adótörvényekkel járó adomélések hatása ma, midőn az egyenes adóknál a kiadások még nem történtek meg, ismeretlen, a bélyegeket és illetékeket illetőleg pedig az utolsó hónapok eredményei tájékoztat nem nyújtanak.

Dacára ennek a szükségnek, előirányzatát a bizottság megállapította. Beismeri a helyzet nehézségét, beismeri, hogy azon összefüggésnél fogva, mely a szükséglet és a fedezet közt van, támadhatnak aggályok az iránt; de nem tartja a kiadások megállapításának elodázását szükségesnek, mert az állam a háztartás rendes elkerülhetlen szükségleteit fedezni minden esetben kénytelen. A kiadások megállapításánál azok mérvére a fedezet nagy befolyást gyakorol ugyan, de a nélkülözhetetleneknek elismert és halasztathatlannak talált kiadások fedezése minden esetben, minden körülmények közt eszközözendő. De nem is arról van szó, hogy e kiadások nem fedeztetethetnek, hanem arról, hogy a fedezet alaposan állapíttassék meg, s ép azért, ha a kiadásokban azon összegek szavaztatnak csak meg, a melyek minden esetben nélkülözhetetleneknek találhatók, azok a fedezetre való tekintet nélkül is okvetlenül megállapítandók. Szolgáljon e szempont ösztönül arra a háznak, valamint szolgál a pénzügyi bizottságnak, hogy a leglelkismeretesebb és legszigorúbb vizsgálat után csak feltétlen szükségre szorítkozzék és legnagyobb részt csak az 1873. évben megállapított költségeket szavazza meg. — Eltérést csak egyes kivételes esetekben engedett meg magának a pénzügyi bizottság.

Nagy befolyással volt a pénzügyi bizottság elhatározására az a körülmény is, hogy teljesedjék az, a mit a háznak akarata és az ország összes közvéleménye követelt, hogy a költségvetés rendes időben, még az év folyamában állapíttassék meg és ezzel együtt a törvényhozásnak az olyannyira szükséges öszi és téli idény a megoldandó nagymennyiségű kérdések elintézésére szabadon maradjon fenn. Elismeri, hogy talán nem minden tekintetben lesz korrekt ez eljárás, de rendkívüli helyzetből kell kimenekülnünk; mert ha nem rendes állapot az, hogy a költségvetés az év közepén állapíttassék meg ugyanazon évre és nem a jövő évre, és hogy a zárszámadásoknak és kezelésnek nagy zavarára örökös indemnitással kormányozzunk. Azon cél biztosítása, hogy az országgyűlés nemcsak a budgetet országgyűlése legyen, hanem az égető kérdések megoldására képeső testesség; volt főoka annak, miért tartotta szükségesnek a p. u. bizottság a költségvetés előirányzatának maleendő megállapítását.

A midőn tehát ily irányban ajánlja a pénzügyi bizottság jelentésének megírálását a ház kezességébe, jelenti a háznak, hogy az előbb előadott elvek nyomán a pénzügyi bizottság a rendes kiadásokat megapasztotta 1.300,000 ftal, és így leszállította a hiányt 1.394,000 ft-ra; a rendkívüli kiadásokat megapasztotta 980,000 ftal és így a hiányt összesen 10.700,000 ftal leszállítván, azt 20 és fél millióra mérsékelte. — (Helyeslés és tetszés.)

— **Az újvidéki zászlószentelés**
nagy ünnepélyessége jelentőséget nyert azon vidék viszonyainál és némely igazgatósáknál fogva. Például Miletics lapja ez alkalomból az 1849-diki ottani szomorú eseményeket hozta emlékeztető, s

közölte az Újvidék bombázásánál elesett vagy kivégzett szerb marttyrok névsorát. Az ünnepélynek azonban a mitsem ártott, s a közhangulatot nem Miletics lapja, hanem a „Srbski Narod“ tolmácsolta, midőn az ünnepélyt úgy tekinté, mint Magyarország összes nemzetiségei kölcsönös testvérülésének és tisztelésének ünnepét. E hó 14. és 15.-én folytak le az ünnepélyek. Az első nap korán hajnalban érkezett meg gőzhajón Haynald érsek és a zászlóánya Grómon Zákó Izidora. Nagy néptömeg nemzeti színű lampionokkal várt a kikötő állomásánál. Az üdvözlő fogadásra Haynald ismeres szelleműségével válaszolt. A város számos épületén lobogók lengtek s a plébániatérén diadalkaput állítottak. E nap még nagymise, magyar prédikáció volt, s tisztelegő küldöttségek jelentek meg Újvidékről és Péterváradról az érseknél; majd disz-
 ebéd következett, melyet Bende Imre apát adott igen válogatott vendégkoszorúnak. Az első napot fátylasmenet zárta be, mely alkalommal Gelléry István köszöntötte az érseket, kinek szállásától a zászlóánya lakása elé mentek tisztelegni. Más nap kora reggel már egészen el volt lépve az ünnepély színhelye, a kath. templom előtti tér. Rövid mise után vonult ki az érsek fényes segédletével, a honvédszektől körülvevő zászlóánya és koszorúhölgyek, továbbá a többi felekezet papjai kíséretében a térre, hol mindenké elött a tábori egyházsátor mellé helyezett szőszékből hazafias, alkalmi beszédet tartva, fölszentelte a szőp zászlót s Pongrácz László honvédszerecs dandárparancsnok jelenlétében a szokásos szögbeverések megtörténtek. Majd a g. kel. vallásuk tábori papja; mindkét evang. h és az izraelita lelkészek léptek elő diszben s áldák meg a zászlót és bajnokait. A zászlóanya által ajándékozott igen gazdag piros bársony zászlószalag, arany himetű eszterkoszoruban következő feliratokat tartalmazza: „Szent az ügyünk nem rettegünk! G r o m o n Z á k ó Izidora, a délbácskai 6-dik honvédszászlóaljnak 1870.“ (Ez évben kérésre fel a szőp tisztre.) A szalag egyik végén az ország, a másik végén pedig a Grómon és Zákó család címerei láthatók művészi kivitelben. Maga a zászló fehér vastag habos selyemből készült, szélén nemzetiszín kockákkal, egyik felén az uralkodó monogramja, másik felén pedig a magyar állam címere. A parancsnokló őrnagy, Rapun Jenő, a honvédséghez magyar, szerb és német nyelven szólva, a legénység letette az esküt. A zászlóanya, ki Zákó István vitéz honvéd leánya, gyönyörű magyar öltönyben jelent meg: férje Grómon Dezső szintén A koszorú leányok legtöbbje válan nemzeti színű szalagok díszlettek. Délbe a zászlóanya 600 terítéki lakomát adott, melyet hazafias pohárköszöntések fűszereztek; a város erdejében pedig népünnepély folyt. Este a honvéd tisztnak rendezett fényes bált. Megemlítjük még, hogy az ünnepi misén az újvidéki dalárda Schmidt P. magyar vokál-miséjét adta elő, melybe aszózat és Kőlcsey hymusának hangjai is bele vannak szőve. A zászlószentelési ünnepély költségei a Grómon családnak 10 — 15,000 frjába kerültek. Az ünnepélyre adakoztak még a rom. kath. egy-

házközség 500 frtot, az újvidéki városi képviselőlet 100 frtot, Szemző 100 frtot s még többen kisebb-nagyobb összegeket.

Minő természetűek azok a cath. alapok?

Jelentése az 1869/72-ki magyar országgyűlési képviselőház bizottságának a vallásallapról.

Megvilágítva Bacsák Imre által.

III.
 Először constatálja a t. albizottság, hogy „a vallásalap jogi természetének megvizsgálása“ — tehát meghatározása is — „annak eredete, története, eddigi rendeltetése, vagyis hováfordításától, — főképen pedig törzsvagyona minden alkatrészeinek, és azok eredetének kinyomozása, — és megállapításától feltételeztetik.“ (Lásd: „Jelentés“ 3. lap.) A második alapelve a t. albizottság az: „A vallásalap rendeltetése a miniszteriumnak a vezérokmanók 54 szám alatti jegyzékében“ (noha ez egészen másról szól), „foglalt nyilatkozata szerint a kath. vallás ügyeinek minden irányban előmozdítása püspököknek, káptalanok, lelkészek, templomok, papnővédek, paplakok felállítására, fenntartására, a kath. vallás tanításáról való gondoskodás, — szegényebb szerzetesek segélyezése, és több efelélt.“ — (Jelentés p. 8.) Ezzel összhangzik a Hármaskönyv is, mely szerint „jurium possessionariourum proprietatis ad radicem, atque originem possessionis est referenda.“ P. I. Zt. 28.

Valamint e két elv, szent, historiai, és rendíthetetlen, — mint magának a katholicismuskat történelmi létezés Magyarországon, úgy szintén elvitázhatatlan dolog az is, hogy „a vallásalap jogi természetének megvizsgálásáról“ van szó, — e tárgyának történelmi fejlődése, — és maga a t. albizottság által felállított ama két sarkelv t. i. „a vallás alap eredete, és rendeltetése“ — csak a magánjogi, és nem közjogi kérdéssel van összefüggésben. Ugyanis, a magánjogi kérdés, vajon birja-e az egyház ez vagy amaz alapokat jogosan? teszi egyedül szükségessé minden józan fogalom szerint annak kutatását, honnan vették eredetüket, és mi célra rendeltettek ezen alapítványok? a minthogy a Hármaskönyv I. r. 28. cizme szerint is, „a birtokjognak azaz a magán birtokoknak tulajdona a szerzés gyökere — és eredetére vezetendő vizsgál.“ Ez, úgy hiszszük, elég világosan szól a magánbirtok vagy tulajdonjognak a szerzés gyökere és eredete szerinti megítéléséről.

Ellenben a közjogi kérdésnek, mely egyedül a törvényhozás által eldöntendő, — t. i. vajon általában a kath. egyház Magyarországon birtokképes-e? mi köze a fennálló alapítványok eredete, kezelése vagy rendeltetéséhez? Ezen közjogi kérdés, principialis, elvi kérdés lévén, tekintet nélkül arra, vajjon — és ki — mi célra alapított vala-

vetkezett halálával azon megtisztelő meghívásnak részesültem, hogy a megüritült tisztartói állomást elfogadjam. — Mint akkoron báró Sina Györgynek érdi uradalmi tisztartója, e meghívásnak engedni hajlandó valék egyrészt családi fontos tekintetkél fogva, másrészt főleg azon okból, mert 1841-ik évtől kezdve egész 1852-ig Nagy-Czenken évenként gyakrabban megfordulván, fölismertem ezen kies birtok összes viszonyaiban rejlő azon tényezőket, melyek arra látszottak hivatottaknak, hogy ok-s korszerű fölkarulások mellett a magasabb industrialis kultúrával egybekötött oly gazdasági rendszer és kezelési létesítmések, mely az előre törekvő magas igényeknek megfelelően, az okszerű hasznagazdálkodásnak mintaképét mutassa föl, mely akkoriban alig létezett, de jelenleg is nálunk még gyéren található föl. — Elhatározásomra nem csekély befolyással volt ezen tényezők mellett még azon magaslatos lelki pietás is, mely engemet a magyar nemzet nagy reformátorához, a nagy mesteri alkotóhoz ösztönöszereleg vonzott.

1852-ik évi július elején Nagy-Czenken megtelepedvén, mint egyuttal a grófi főpénztár kezelőjének földadatom volt a döblingi tébolyda tulajdonosával dr. Görgennel minden évnegyeben leszámolni.

Már első ebbeli járatom alkalmával, midőn a nemes gróf szétdult lelki állapotánál fogva imádkozott nevével és szeretett gyermekeivel érintkezni még mindig vonakodott, én szerencsés valék a grófhöz jutni, ki akkoron teljesen zillált és mélyen földúlt testi és lelki állapota szerint az első szobába fogadott, hol egy kis asztálkánál ülve nekem is széklet foglalni parancsolt, és azonnal ezer kinos érzések által tulmarczangolt arczifejzéssel, siránczó hangon panaszkodni kezdett hazánk szomorú és siralmas állapota fölött; de alig szólhatott egy-két percenél tovább, mert hangos zokogásra fakadva szava elakadt, s székéről gyorsan fölkelve — nekem „Isten veled“ — et, mondva, belső szobáiba rohant.

Ez volt első találkozásom gr. Széchenyivel 1852. évi júliusban.

Találkozásaink eleintén minden évnegyedben egyszer ismétlődtek, utóbb, gyakoriabbak lettek.

mit, — vagy ki, és miképen kezelte azt? érdemlegesen egyedül az országnak a törvényhozás által fel-fogott érdekei szerint oldandó meg, vagy volt meg-oldandó akkor, mikor az egyház a politikai jogélet terén felmerülni kez lett, most post festa az emlitett adatok csak mint másodrendű tudományos szerek, az e részben meghozott törvényeknek csupán felderítésére, értelmezésére lévén használhatók.

E két kérdés tehát egymástól egészen különböz, és egymással össze nem tévesztendő. A közjogi kérdés, az alapkérdés, megelőzi szükség-kép a magánjogi. Ugyanazért visszas — ne mondjuk neveltséges dolog volna a kath. alapítványok eredete, és rendeltetéséről beszélgetni és kutatgatni akkor, ha — még el döntve sem volna, vajon általában létezhetnek-e kath. alapítványok? vajon a kath. egyház birtokképes-e, vagy nem? — Vagy ha beereszkedünk a kath. alapoknak az államiatól elválasztásába, — he evégett belebocsátunk ezen alapok eredete, rendeltetésének kutatásába, sőt ha így a kath. alapítványok létezését meg is állapítjuk — a mint a törvény megállapítja („fundationes Catholicorum in Catholicos convertantur“ 1790. § 12. „fund. di Catholici non tantum, non possunt pro fundis Status haberi, et ne nominari quidem „publici“ permittuntur, eo, quod iuxta tenorem regii decreti de anno 1793. „cum sic dictis fundis publicis nulum nexum habeant, quorum art. 21. meminit, ac-sensu etiam art. 26. 1791. unice pro Catholicis deservire, ac etiam praecise ad illorum rationem converti debeant“, ha így ezt mind a kormány és a törvény alapján elismerjük és megállapítjuk, akkor már implicite — befoglaltan elismertük az egyház tulajdonjog — és birtokképeséget.

Tekintve már a kath. alapok kérdésének történelmi fejlődését, — tekintve maga a t. albizottság által kitűzött két vezérelvet, a kérdés — „Status quaestionis“ nem közjogi: az az nem az a kérdés, vajon általában a kath. egyház birtok — vagy tulajdonképes-e, — és így birhat-e ingatlan javakat Magyarországon? hanem a kérdés magánjogi az az ez, vajon birja-e a kath. egyház jogosan ez vagy amaz alapítványokat?

Lássuk már most, miképen oldotta meg feladatát a t. albizottság? miképen maradt hű a kérdésnek a képviselőház által kifejtett értelméhez, úgy mint saját előre bocsájtott, és alapul vetett elveihez? Megteendjük pedig észrevételünket úgy, — mint a „Jelentés“ lapjai következnek, és arra alkalmat szolgáltatnak.

Bécsi világi kiállítás.

(Az osztrák tanszaki osztályból: Fröbel-féle gyermekkertek.)

Ki tagadhatná, hogy Fröbel rendkívüli érdemeket szerzett magának azzal, hogy kedvezően, a 3—6 éves gyermekek nevelését célzó előkészítő iskolákat rendszerbe hozta. Hogy utánzó az ausztriai tartományokban e téren mit hoztak létre, az az osztrák tanszaki osztály első felében az iparpalotában közszemlére ki van téve. De bár

A leírt keserítő jelenet a második s harmadik találkozáskor ismétlődött és csak is a későbbi találkozások alkalmával lehetett egy kis enyhülést észrevenni, midőn már én is néhány esdeklő és a gr. némi megnyugtatóra irányzott azavakhoz jut-hattam, de melyek még mindig elhangzani látszot-tak a nélkül, hogy a legnemesb kedélyre enyhítőleg hatottak volna.

1853 ik év aug. havában a grófi összes javak volt kormányzója Lukányi János halálával ezen hivatal reám ruháztatván, érintkezéseim a gróffal sürűbbekké, és minden tekintetben a családi birtok és pénzügyeibe behatóbbakká váltak, és minden más tekinteten felül — mely különben szerzett gazdasági tapasztalataim és ügyszeretetemnél fogva megszokott munkásságomom tul nem nagy mértékben volt reám nézve faszó — legfőbb törekvésem oda volt irányozva, hogy a nemes grófbán ezek iránt éberszszek nagyobb érdeket, bevonjam a keretbe, mely iránt, habár egykoron nem nagy hajlamot tanusított is — legjobb hitem szerint ő a jövőben és mindenkorra érzéketlen nem maradhatott.

És jó hitem nem csalt, mert már 1854-től kezdve 1857-ig nagy érdekléssel viseltetett jószá-gainak rendszeresebb kezelése, és az 1849-dikt események következtében elkerülhetlenné vált gazdasági reform követelte intézkedések iránt, és azontul az azok fölötti eszmecserére és bővebb fejtegetése körül szívesen folytatta a beszélgetést, és kedvesen fogadta a tájékozást, melyet kedvencz themám fölötti fejtegetéseimből merithetett oly tárgy iránt, melyhez — saját vallomása szerint — ő egyáltalában eddig mitsem értett, de egész életén át legcsekélyebb hajlamot sem érzett.

1857-ik évben, midőn gróf Széchenyi István már politikai kétségbeeséséből és vészrejtő lehangolt kedélyállapotából majdnem egészen ki-menekülten látszott, ő a grófi család legcsekélyeb-mozzanatai körül úgy érezte magát, mint független és hivatott ura a helyzetnek, az ő nézete s akarata volt mindenben határozó, minden családi ügyben egyedül s kizárólag ő volt az, ki függetlenül s minden befolyástól menten határozott;

mily nímseréssel viseltetünk, a főleg hölgyeink részéről mutatott jó akarat s élénk emberszeretet iránt, mert hisz lelkes hölgyek állnak mindenütt a Fröbelkerte élén, mindazáltal a gyermekek által készített s itt kiállított holmik szemléletére bizonyos aggályok keltek fel bennünk, miket semmi közelsímerés bennünk el nem nyomhat.

Ugy látszik nekünk, mintha a Fröbel-féle rendszer követői, vagy jobban mondva a rendszer gyakorlati alkalmazására hivatottak igen szorosan tartják magukat az általa előírt methodikus rendszabályokhoz, oly annyira szorosan, hogy épen ez által az előhaladás a már egyszer megkezdett pályán nem lehetséges. Seholsen tapasztalunk elő-haladást, változatosságot e téren, s hogy ha egy gyermekket, s az abban szokásos foglalkozási módot, megsemléltünk, — akkor majdnem mindnyáját ösmerjük már. A kis négyszöglapokban való fonások, mik ily intézetekből száz meg száz példányokban előtűnk fekszenek, a tüvel körül szurkált minták, stb. ez mind igen csinosan van rendezve; de hol találni e végtelen egyformaságban csak egy gondolatcsikrát, csak egy eredeti vázlatot, mi után oly haszaltan keresgélünk? ki életében gyermekekkel bibelődött, az tudni fogja, hogy nincs semmi, mi e kicsiny, kedves s ártatlan embervilágot ezer alakban teremtő képzelő erejével, felfogási és érzési képességével vetekedhetnék. — Ezen oly sokféle történő kiáramlásaiban változó-kony, de sajnosan alig módosított rendszer örököké egyforma kényszer, melytől lenyűgözve látjuk a gyermekkertekben a szegény kicsiny emberiséget, ezen a legszorosabb rendben a legáltalánosabb chablon szerint történő előírt elfoglalkozási mód csak egy irányban eredményez hatást abban t. i., hogy a kis gonfjoltak mechanikus ügyességére előmozdítólag s gyarapítólag hat, — de nagyban és egészben határozottan akadályozza a szellemi önálló kifejlést. A rendszeret és pedanteria közti határ el van enyészve s egyik a másikba folyik.

Mi részünkről soha de soha s egyáltalában nem bíhetjük, hogy a kisdetek valami nagy kedvet találjanak a papir szeletkének száz meg száz ugyanazon alkatu négy szöglapokba való fonásában. Több ízben jelen voltunk a gyermek-kertben hasonnemű foglalkozási gyakorlatoknál s láttuk, hogy épen a legintelligensebb gyermekek voltak azok, kik az előírt munka kényszerének sirva és zokogva veték magukat alá. Önkéntlenül is arra kellett gondolnunk, hogy mily csinos vagy bár idomtalan dolgokat alkottak volna a gyermekek, ha megengedtetik vala nekik a munka-anyagok tetszészerinti használata, s így mily felséges öntani-tási működés fejlődött volna ki. A hol szükségét látják, s a hol igenis tulhalad, szabjanak aztán határt a gyermeki képzelő erőnek, de a világért sem kell azt elnyomni, nem kell szárnyát szegni, nem kell a gyermekeket a hangjegyek szerinti örvendezésre, s ha buja van, a szerinti busongásra kényszeríteni, — mert bizonyára az lebegett ez téteteknek emberbarátilag goodolkozó életbeléptő-jének lelki szemei előtt.

egyedül uradalmainak gazdasági ügye volt az, melybe nem avatkozott, vagy avatkozni nem kívánt.

A gazdasági ügyek feletti beszélgetés közben elmondotta többiek között, hogy biz ő az ugynevezett „ostoba juhok“ soha ki nem állhatta, és tréfásan megjegyezte, miszerint csak a gyapjunak szép árát szerette venni; az okoristálóban sem szeretett, — mint mondá — hosszason időzni, hol a marhatrágya büze szerinte mindenkor kellemetlenül hatott szagló érzékeire.

A művelt világ szalonembere nem jól érezte magát a trágyarakások és halmok között, melyeknek valódi értékéről alig lehetett fogalma.

Erről tanúságot tehet azon többször ismételt nyilatkozata, miszerint alig volt képes fölfogni azon érdekltséget, melyet a mezőgazdasági ügyek iránt bennem tapasztalt, és majdnem tulzottnak tartotta azon buzgóságot és lelkesedést, mely szerinte egyiránt nyulvánul szellemi érintkezéseink terén, mint a gyakorlat mezején általa tett észleletek tára körül.

Egy ízben a gróf azon tréfás megjegyzést tette, hogy hajlandó iparkodásomat összehasonlítani a nemesvéri lónak ritka tűzével, mely bátor s merész előhaladásában nem veszi figyelembe, hogy a koci véletlenül felfordulhat, és a benne ülők sérülést szenvedhetnek.

Ugyanezok szoba hozta általában az egy vagy más közügy iránti lelkesedést is, mely hatását tévesztheti, ha nem óvatos és határt nem ismer; de rögtön hozzátevé, és pedig fellelkesülve, miszerint lelkesedés nélkül nagyobb dolgok nem jöhetnek létre, és hogy őt is minden dolgában, eszméiben, terveiben és cselekedeteiben a lelkesedés kísérte és buzditotta.

Ez idő után a gróffal való érintkezéseim gyakoriabbak valának és néha 8—10 óra hosszát időztem nála, midőn ő hasznos és korszerű praktikus irányban élő szóval elmélkedni és nézeteit előadni nem szünt meg, igen számos tárgyat bővebben fejtegetvén és fejtegetés közben gondolataiban, eszméiben messze távozván a fölvetett témától, de az elhagyott fonalat ismét föllogva, közbeszötte 20—30 év előtti élményeit, és ezek közt

TÁRCA.

Széchenyi István életéből.

(Hajnik János följegyzései.)

Gróf Széchenyi István egyike volt azon alkotó szellemeknek, kik a magyar országos gazdasági egyesületnek életet és lendületet adtak. Egykori főnököm Klauzál Imre, ki az 1830-as években hazafiai kegyelettel fölkarolt gazdasági egyesületi mozgalomnak, mint egyik legtevékenyebb s szelleműs tagja az évenként többször és pedig a nemzeti kaszinó nagyertermében megtartott gazdasági közgyűlésekben a legélénkebb részt vett, csekély személyemet is mindenkor a közügyek körébe bevonni szíves volt. — Egy ily gyűlés alkalmával Klauzál gr. Széchenynek bemutatott, mint a gazdasági pályán kezdő újonczot; úgy testvérbátyám Hajnik Pál is, ki akkoriban a nemzeti kaszinónak igazgatója volt, egy alkalommal a grófnak mint testvéröccsét bemutatni szerencsés volt. Ezen első találkozás az 1830-as években történt, melyeknek leforgása alatt — a gazdasági nagy gyűlések alkalmával — ismételve szerencsés valék gr. Széchenyivel érintkezhetni.

1841-ik évben a nagy-czenki tisztartó Szalay József leányával egybekeltem, minek folytán a grófi családdal megkezdett összeköttetéseim majdnem folytonossákká váltak. — Azon időtájban, midőn Széchenyi világhírű nagy műveit ozenki kastélyában — egy a kies angol kertbe nyíló kis szobáskában írta, nehogy a különben oda özönlő vendégsereg által drága idejét kockáztatni kénytelenítessék, a gróf nagy-czenki kastélyában nem tartott külön háztartást, csak egy meghitt szolgál volt nála, és obédre az általa — az akkori még igen patriarhális jó szokás szerint (mely szokást gr. Széchenyi melegen kultivált) — kiválólag kedvelt tisztartójához járt, kinek számos tagból álló családjával mindenkor szívesen érintkezett, s ki a grófi családot több mint 25 évig és becsületesen szolgálván, a grófnak kégyeit bírn szerencsés volt.

1852-ik évben boldogult ipam rögtön bekö-

Az ő elrendelése egy oly elvetett csira volt, mely a legszebb kifejlésre alkalmas. Miért ragaszkodnak tehát oly annyira a betűhöz? Kis gyermekek nevelésénél ne legyenek folyton, és egyedül csak a nevelészek (pédagogusok) eszméi iránydóink, hanem az intézetek felállításánál miket a kisdédek számára tervelünk, mindig s csupán a gyermekből és annak lélektani egyéniségéből kell kiindulnunk, vagy később ez utóbbi tőron nyert tapasztalataink szerint azokat módosítani. Mert ha a gyermekek fölünk tanulnak is — mennyivel többet tanulunk mi tőlük ha körülben forgunk. Bármely elnőtt egyén is, ki gyermekeket vidorán és fesztenül játszadozni látott, meg van lepelve az eszmék gazdagsága által, miket egy semmiség tárgy bennük felkelt, a mely e gyermekes illusztráció nélkül előtte holt holmi maradt volna. Példáék megemlítjük, hogy itt helyben Bécsben látunk egy játékszer raktárt, mely oly gazdag változatosságát mutatta az eddig sehol nem látott játékszereknek, mikép nem állhattuk meg, hogy a holt tulajdonosnak találekonyosságúért szerencsét ne kívánjunk. De mennyire elcsodálkoztunk midőn ez utóbbi magát egyáltalában dicsőíteni nem engedte, mondván: „Mindaz, a mit ön itt rendkívülit lát, gyermeki képzelő erőnek köszöni lételet. Nem ritkán a leghihetlenebb dolgokat kívánják szüleiétől s mi megkértük vásárlóinkat, hogy ez eszméket, a mikre mi bajosan jöttünk volna rá s melyek olykor a leggyakoribbak, ne titkolják el előttünk. Ha csak nemikép is kivehetők, feladatukul ismerők, e kis munkatársak kíváncsiságát tekintetbe venni s az új játékszer mindjárt en grosz készíthetjük el.“ E feltalálási képessége vajjon nem nyomja el a Fröbel-féle kiadott jel-szóhoz való tulságos ragaszkodás?

Örvendetes kivétel képez e jó czélzatu, de általában aggályt kelthető nyivellirozási rendszer alól egy gyermeki munkából álló kiállítás, mely egy krajnabeli gyermekkertből veszi eredetét. A kisasszony, ki ez intézet előjárója, egy látszik helyesen fogta fel a gyermeki jellemet; itt nem látunk fonott négyseglapocskákból készült albumokat; valahány munka itt a gyermekkezekből kikerült, mindmegannyijának meg van a maga eredeti alakja. S ez jól van így, mert minden csak némileg tehetséges gyermeket is untat az, ha czél és szándoklat nélkül, a nélkül, hogy tudja, hogy mi lesz belőle, kell dolgoznia. Itt a fonott munkával majd egy fali naptárt vesznek körül, vagy tálcza alakot adnak neki, vagy varró párna alakot; csinos pálczikák egyesülnek kicin négysegű gyékényekké, melyen talán a kedvelt baba fogadja vendégeit; vékony falemezek lőnek közepén és a szögleteken kifurva, selyemmel és gyapottal kivarva, s szögek meg enyv helyett csinos, pántlikáskákkal egyűvé fűzve s ime készen áll a szekrény, melyben babaruhákat s kisdéd játékszereket lehetett tartani, elannyira, hogy maguk a parányi asztalok legények is elbámulnak fölőte. Ily módon látszott megérteni az igazgatóné a czélt, mely szerint a gyermeki tudvágy által létrehozott minden munkát szemmel láthatóvá te. Majdnem az egész gyűjtemény határozott formákban megjelenő munkákat mutat, s

felmerült egyes mozzanatokat kiemelve, számtalan praktikus fogásait és apróbb eseményeit megemlítve, melyek elbeszélése körül nem hiányzott a fűszer, az illatos élc és eredetiség.

A nemes gróf több ízben nála marasztott ebédre, miközben a legkedélyesb háziur szerepében annyira figyelmes volt csekélységem iránt is, hogy a legizletesebb falatokat a tából kiemelve elsőben is nekem nyújtotta.

Távózasomkor mindig melegen szorította kezemet, és mint — szerinte jó hazáit — gyakran kebléhez vont és többnyire érzékeny szavakkal eresztett el magától. Pontos és szavatort emberlén, e tulajdonságokat nagyon megkívánta mindenkinben. Jól emlékszem, hogy egy ízben azt kérdezte tőlem, holnap reggel mely órában fogok nála megjelenni; midőn másnap reggel a kitűzött óra közeledett, ő már nyugtalanul az ablakhoz ment, és körületehez ismételve azon ésvétellel fordult, hogy majd meglátja, vajjon Hajnik megtartja-e pontosan adott szavát, és midőn én a mondott időben megjelentem, ő ez iránti tetszését is kifejezte.

A tisztaságnak rendkívüli barátja lévén, íróasztalán porzót nem tűrt, azt fölöslegessé tevén az által, hogy a beirt lapot mindenkor italós papírral leborította, mondván, hogy nem helyes a szobákban különben is elháríthatlan port még a porzóval is szaporítani. Minden hozzá menesztett okmány, írat, hivatalos levél és bármilyen nevezendő írománynál a porzót mellőztetni kívánta, mire legközelebbi környezete által mindenki előre figyelmeztetett.

A keztyűviselésnek sem volt nagy barátja, különösen a gazdaféle embereknel, kiknél általában azt tartotta, ha a gazda keze nem finnyás, megfogja ha kell az ekeszarvát is.

A tisztá, de egyszerű öltözéket tartotta általában, de különösen a gazdaembernel rendén valónak. Egykoron igen feltűnt előtte az akkori pölöskei tisztartó Fackh Guidónak egy kissé válogatottabb öltözéke, ki első ízben jelent meg a grófnak tiszteletre felkete frakk- és nadrág-, fehér mellény- és glacékeztüben. A gróf a tisztartót mint általam melegen ajánlott buzgó, értelmes és hű tisztjét szívélyesen fogadta, zele nyájasan be-

olyszerű benyomást tesz, hogy látja az ember mikép a kiosiny teremő szellemek örömmel végzik munkájukat.

A háromsikerült fénykép, melyen a prágai gyermek-kert helységeinek belrendezését szemlélhetni, azon szeretetteljes gondozásról tanuskodnak miben a gyermekeket ez intézetben részletteik s mutatja, hogy mily érdemeket szereztek maguknak e részben a prágai gyermekgondozók. E három képen árnyas kertet látunk, mely játszó helyre, dolgozó helyre, veteményes kertre (hol minde-nik gyermeknek külön ágyása) van felosztva. A gyermek saját ágát a tanító vezetése alatt ilteti be, de tetszése szerint, s az ki gyermekekkel együtt tud érezni, képzelteti magának a kis kertészek boldogságát ez egyforma foglalkozás alatt. Csak előhaladást látunk az ugyanez intézet által benutott rajzokban, miket 4 — 6 éves gyermekek készítettek; látjuk belőlük, hogy a kisdédek örömmel dolgoztak azokon s azokra e munka igen ébresztőleg hathatott. E rajzolás a bécsi és alsó ausztriai gyermek-kertekbe még idáig nincsen behozva. — A bécsi intézetek közül többen tálczákat, fényes ládikókat állítottak ki szétszortan; némelyikük oly feltűnően csinos munkákat, hogy a tőkélynek e foka, ugy véljük, csak idősebb és jártasabb kezek beavatkozása által érthetett el.

Gyermekkerteink fő kiállítási tárgyát a — nem tagadjuk — szükséges himzői munkákbeli kezdőmunkák képezik, egy szintén a fentebb említett végnélküli nyolczadrét alaku fonott munkák s a tűkkel kiszúrtkált virágminták. A gyermeknevelésnek e kimeríthetetlen terén oly sok ujat lehet teremteni, mikép nem szorgalmazhatjuk eléggé gyermekkereti előjáróinkat, hogy ezen az uton, melyen oly sok szerencsével haladtak eddig, tovább is megmaradjanak s hogy tapasztalataikat, miknek szerzése a gyermekszobában naponta alkalmuk nyílik, arra használják, hogy önérejükön tegyenek kísérleteket, mi mellett egyáltalában nem szükséges a Fröbel-féle rendszer álláspontjától, melyből kiindultak, eltávoznok. E rendszernek is ép ugy, mint minden más rendszernek, ki kell már egyszer lépnie a kezdetlegessé korlátaiból s az emberi lélek a tanulmányozásra oly kimeríthetetlen anyagot nyújt, mikép nem hiszszük, hogy e részben is az utolsó szó elmondott legyen.

A székely pályadij-alapról XXIII-ik közlemény.)*

Mint utóbbi közlésemben írá, Ugron Gábor udvarhelyszéki képviselő úrtól egy rövid, de fontos tartalmu levelet vettem, melylyel a már jelzett 295 forintot beküldeni szíves volt. „Szerencsésnek érz magat — ugy mond — hogy a kijelölt czélra gyűjtése eredményét megküldheti. Mindenyért, beszélnek a számok, egyedül gróf Kálnoky Pált kell kiemelnie, a ki szíves volt ez ügyet hat-

*) A Székely Hírlap, Erdély és Nemere tisztelt szerkesztőit tisztelettel kérem e közl. szíves átvételére. J. E.

szélgeltet, egyről-másról kérdezősködött, de főleg a pölöskei uradalmi gyapju mennyiség, repce- és buzatermés felől tudakozódott sat. A tisztartó eltávozván, nem állhatta meg a gróf, hogy a tisztartó öltözékéről ne tegyen észrevételt, de nem látszott komolyan megütközöttnek, különösen hangsúlyozván, hogy ő jól tudja, hogy Fackh csakis ily ünnepélyes alkalomkor válogatja e szerint öltözékét, és hogy Fackh Pölösken ugy, mint Czenken az inspektor a gazdaság körül, többnyire bagarjacsizmában és keztyű nélkül járja be hol gyalog, hol lóháton vagy kocsin a gazdaságot.

Ezt Fackh felől annyival is inkább hitte a nemes gróf, mert tudomására volt a grófnak, hogy midőn a sopron-vasvár és n-kanizsai vasut traceját az országos küldöttség tagjai, köztük gr. Festetics György és gr. Zichy Edmund urak, hivatalosan bejárták, ezen urak a pölöskei uradalom területén is keresztümentek, és valódi meglepetéssel szemlélték az ottani jeles fejlődésben levő gazdasági állapotokat, melyekről gróf Zichy Edmund első alkalommal a nemes gróftól Döblingben értesíteni el nem mulasztotta. A gróf e fölötti örömében a grófnővel is közölte a hírt, fölkelvén őt, hogy ezen örvendetes hírt külön elismerő levél kíséretében velem is közölje, és teljes megelégedését s megnyugvását kifejezze.

Ez időtáiban volt a grófnak egy kedvenc eszméje, mely döblingi magányában nyert élénk kifejezést; t. i. Sopron melletti egyik jóságán Bazon egy uradalmi nagyobb és jó pinczét megtagítani, és ott egy nagyobb szerű borkereskedést „gr. Széchenyi István“ czégre alatt létesíteni. Ezen tárgyra gyakran visszatért a gróf, midőn velem személyesen érintkezett; órákig beszélt erről, és ugy látszott, kivételre engemet kapacitálni és megnyerni iparkodott. Minthogy azonban e téren egészen laikus voltam, és nem igen bíztam a válatat nagyobszerű jövődjében, de nem is lehetett nagy kedvem elhanyagolni és föláldozni azon tért, melyre mint mezőgazda vállalkoztam, a tárgy utóbb egészen elejtett.

hatósan támogatni s beküldő nemes hazánkfa gyűjtő-ívét barátainak ajánlani. A Székely történ. pályadij-alapra sok egy frtot! Irta alá és fizettek pedig e szerint: Ugron Gábor 10 frt, Domahidy Ferencz 1 frt, Szentimrei Elek 1 frt, Degenfeld Lajos 2 frt, Mariássy Andor 1 frt, Domokos László 10 frt, Győrfi Gyula 2 frt, Oláh Gyula 1 frt, Becze Antal 2 frt, Orbán Balázs 10 frt, P. Szathmáry K. 2 frt, Horváth Gyula 2 frt, Dániel Márton 2 frt, Csipkés Lajos 2 frt, Thury Sámuel 5 frt, Simonffy Kálmán 1 frt, Ghyczy De— 1 frt, Majthény Dezső 1 frt, Houchard Ferencz 10 frt, Möricz Pál 1 frt, Ghyczy Kálmán 1 frt, Beőthy Algernon 1 frt, Szombathelyi Győző 1 frt, Boér Antal 1 frt, Molnár György 2 frt, Kemény Kálmán 2 frt, Pechy Jenő 1 frt, Zómori Kálmán 1 frt, Csereátony Lajos 50 frt, Majoros István 1 frt, Milkovich 1 frt, Jókai Mór 5 frt, Wiedlics 2 frt, Horváth Elek 1 frt, Janicsary Szilárd 1 frt, Takács Lajos 1 frt, Farkas Elek 1 frt, Borányi Agost 1 frt, Luksits Bodóg 1 frt, Gulner Gyula 1 frt, Kis Lajos 1 frt, Varro Sámuel 1 frt, Horanszky Nándor 2 frt, Szaplonczay Miklós 2 frt, Tahy Lajos 1 frt, Lázár Adám 10 frt, Torma Károly 10 frt, N. N. 2 frt, gr. Bánffy György 3 frt, Barcsay Akos 2 frt, Lészay Lajos 2 frt, Wächter Frigyes 3 frt, Vargics Imre 5 frt, Schmer Andor 1 frt, Hoffmann Pál 1 frt, Szentpályi Jenő 1 frt, Bohuss 1 frt, Szirmay Ödön 1 frt, Palkovics Sándor 5 frt, Stílvy K. 2 frt, Wodianer Béla 5 frt, B. ifj. Rudics József 5 frt, Lónyay — 1 frt, Czobel Albert 2 frt, Vécsey József 2 frt, Justh József 2 frt, Zeyk Károly 2 frt, Szapáry Gyula 2 frt, Pauler Tivadar 2 frt, Zichy 2 frt, Zichy Manó 1 frt, Sina Simon 5 frt, Lipowiczky Sándor 1 frt, Korismicz 1 frt, Bánó József 1 frt, Harkányi Károly 1 frt, Máday Sándor 1 frt, Gidófalvi Albert 2 frt, Eber Nándor 2 frt, Pap Lajos 2 frt, Dániel Pál 2 frt, Wodianer Albert 5 frt, Radvonszky Károly 1 frt, Péchy Manó 5 frt, Beőthy Akos 1 frt, Teleky Sándor 5 frt, gr. Berényi 1 frt, Nedeczky József 1 frt, b. Kemény Gábor 1 frt, Wahrmann Mór 1 frt, Kálnoky Pál 5 frt, Patrubány Gergely 2 frt, Cséry Lajos 2 frt, Lónyay Menyhért 3 frt, gr. Karácsonyi G. 5 frt, Dániel Ernő 1 frt, gr. Károlyi Ede 5 frt, gr. Károlyi Sándor 5 frt, Pulszky Akos 2 frt.

Úgybarátink egy tiszteletre méltó erős sorát mutatja be tehát székely nemzetünk előtt e közlemény, kik között van egy volt miniszterelnök, három miniszter, egy államtitkár, két hatalmas hírlap-tulajdonos és szerkesztő, két alsóházi alelnök, Erdély volt királyi biztosa, a balközép egyik köztiszteletben álló vezére, nagy földbirtokosok, jobbadán képviselők s a magyar nemzet törvényhozásának tagjai!

Az utolsó aláíró a három ezer harminczkettődik. Ez a százegy új áldozó beolvadva a kitűzött nagy nemzeti czél 2931 eddigi barátaí és tényleg pártolói közé, oly létszámát mutatja fel Magyarországon értelembe, hazaszeretethez és polgári jellembe kitűnő fainak és leányainak, a mely az eszmének s melynek a felkarolt eszme egyiránt dicsőségére válik. Gazdag kárpótlás ez azon két marosvásárhelyi pseudo-székely helyett, a kik mint nobile par lelkek irigységétől gyötörtetve, szeretett körünkből kiválva, szakadárokká lenni készülnek.

Köszönöm Ugron Gábor képviselő, tisztelt székely honfiktársamnak szép levelét, e nagyértékű névsort és küldeményt! Köszönöm gróf Kálnoki buzgó és sikeres gyámolítását és azt, hogy nekem a „Kelet“ idei 140-ik számában egy másik székely aláírással megjelent, engem ócsárló és ügyünk iránt a közlekedést leküzdni akaró újabb támadására e nagyon is találó és szelid visszatörési alkalmat és módot nyújtotta.

Az előbbi összegben kívül még befizette hozzáam korábbi 25 forint ígérletét egy hazánkfa, mely két összeget ma Takarékpénztárba téve, immár ott együtt kamatoz: 4575 frt 35 kr. Ehez adom a fizetetlen 579 frt 98 kr. ígérletet, az összes székely pályadij-alap ma tesz 5155 frtot és 33 krt. Harmadszor is és most utoljára tiszt. kérem minden ügybarátinktól a náluk levő gyűjtő-íveket, e tárgygy leveleimre bármilyen választ és a begyűlt pénzeket, valamint a nálam tett ígéretek teljesítését.

Kolozsvár, június 24-én 1873.

Jakab Elek.

ÚJDONSÁGOK.

Kolozsvár, június 24.

— T. olvasóinkat kérjük, méltóztasanak előfizetéseiket mihamarább megújítani nehogy a lap küldésében fenakadás trótenjék

— A világhiállítás magyar országos bizottsága a kereskedelmi miniszterrel egyetértőleg megállapította azon módozatokat, melyek a vagyontalan iparosok, gazdák, tanítók, tanárok, művészek stb. tanulmányozás végett a bécsi kiállításra küldésére rendelt alap szétosztásában irányadóknak lesznek elfogadandók. Elvül elfogadtott, hogy lehetőleg az ország minden vidékének és körének érdekeit kielégítő eljárás követessék. A szétosztás tekintetében az egyes vidékeknek a

kiállításban való részvéte fokmértvű fogadtatott el ezek iparos tevékenységére nézve, és ennek megfelelőleg fog megállapítani a reájuk jutó ösztöndíjak száma is. A felküldésre alkalmas egyének a helyi bizottságok által hozatnak javaslatba. Ezen irányelvek alapján a 25000 frtnyi segélyalap következőleg osztatott fel: Magyarország 34 helyi bizottsága összesen 50 ösztöndíjt kap 6800 frt összeg erejéig, az erdélyi 8 helyi bizottság 15 ösztöndíjt 3000 frt erejéig, Horvát-Szlavonország 10 ösztöndíjat 2000 frt, a határőrvidék 4 ösztöndíjat 800 frt, Fiume 2 ösztöndíjat 400 frt erejéig. A főváros részére összesen 6000 frtot tevő 40 ösztöndíj tartatott fenn. Azonkívül a kereskedelmi miniszterium rendelkezésére 4000 frt, a magyar kiállítási bizottmány rendelkezésére 2000 frt bocsátatott. Az ösztöndíjak a távolsághoz képest 100, 150 és 200 frtban állapítottak meg.

— A kolozsvári magyar királyi egyetemen valószínűleg megszüntetik az előadásokat. E végett a tanári kar táviratot is intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, válasz azonban még nem érkezett. Megemlítjük, hogy különösen az egyetemi jogászág egy aláírási ível nyújtott be a decanatushoz, melyben a kolera tartama alatt az előadások megszüntetése iránt folyamodtak. Egyéb-iránt az előadások már most sem folynak rendesen.

— Az első tűzoltó temetés. A városunkban uralgó kolera járvány tűzoltóink sorából is kiragadta áldozatát. Az elhunytinak szép temetése volt. Társai Minorics parancsnok vezérlete alatt a gyászszallagos lobogó alatt vettek részt a szomorú végtisztesség megadásában, a ref. collegium ifjusági zenekarával.

429 — 1873 tan. eln. sz. — Kimutatása a Kolozsvár sz. kir. városban uralgó cholera járvány állásának 1873-ik évi jun. 18-tól kezdve 1873 évi jun. 23-ig este 12 óráig.

Ezekből	meggyógyult	meggyógyult	meggyógyult	meggyógyult	Jegyzés.	Cholera beteg: 2 soroktona 1 honvéd
összesen	42	42	42	42	15	15
ott	24	24	24	24	—	—
rad	18	18	18	18	—	—
beteg ma	18	18	18	18	—	—
kitűzés napja	18	18	18	18	—	—
A betegség	18	18	18	18	—	—
száma	18	18	18	18	—	—
Lakosság	18	18	18	18	—	—
Helység	18	18	18	18	—	—
Helység neve	18	18	18	18	—	—
Kolozsvár sz. kir. város	18	18	18	18	—	—
Június 25 1873.	18	18	18	18	—	—

Medgyesi Tivadar b. polgármester.

Biasini gyorsutazási menetrendje 1873. márcz. 27-től.

Kolozsvár és Nagy-Enyed között,

mivel a nappali vonat beszünttetett, Biasini gyorsutazása 1873. mart. 27-től elkezdve Kolozsvárról Nagy-Enyedre küldi gyorskocsiját, még pedig oly formán, hogy Kolozsvárról reggel 8 órakor minden nap indulva d. u. 4 1/2 órakor Nagy-Enyedre érkezik, Nagy-Enyedről Kolozsvárra estvéli 10 órakor indulva, reggeli 8 órakor Kolozsvárra érkezik. Ezen meneteken kívül lehet Kolozsvárról Nagy-Enyedre d. u. 4 órakor is indulni, ugyszintén Nagy-Enyedről éjjeli 3 órakor Kolozsvárra indulhatni, csakhogy ezen menetekenél Felvinczről N.-Enyedig és N.-Enyedről Felvinczig a vasutal kell utazni.

Egy személy ára 30 font szabad podgyász-szal Kolozsvárról N.-Enyedig vagy vissza az első és közbülső Coupeba 5 frt, hátulsó Coupeba 4 ft 50 kr. tulsuly 5 kr. Tordáról Nagy-Enyedig vagy vissza első vagy közbülső coupéba 3 frt — hátulsó coupéba 2 frt 60 kr. tulsuly 2 1/2 kr. — Felvinczről N.-Enyedig vagy vissza 1 frt, tulsuly 1 kr. fon-tonként.

Felvételi iroda Nagy-Enyeden Vágó Ferencz szállodájában.

Távirati tudósítás a bécsi börzéről.

Jun. 23-ról. 1873 5%, metaliques 68.—. nemzeti kölesön 73.50. 1860-diki államkölesön 102.—. Bankrészevények 2000. Hitelrészevények 276.— London 111.50. Ezüst 110.75. Cs. kir. arany —.—. 20 frankos arany 8.92.

Földtehermentesítési kötvények: Magyar 75. 75. Temesi 73.50. Erdélyi 73.50. Horv. Szlavon. —.—.

Felölös szerkesztő Sándor János.

Eskoros rohamokat (Nyavalyatörés)
gyógyít levélzés útján a eskor szakorvosa dr. O. Killisch, Berlin, Louisenstrasse 45.
E pillanatban 1000-nél több beteg van kezelése alatt.
661 73 —

(840) 8—12

Schön, gut und billig!
Beste Sonnenschirm

A legdivatosabb
ez idényben.

Gyári főraktár
nap- és esernyőkben.

Daczára a munkabér növekedésének, valamint a szövetek drágaságának, mégis azon kellemes helyzetben vagyunk, hogy a nagy elővásárlások által az árakat oly alacsonyra szabhatom, mint tavaly.

Tavaszi ernyők.
1. darab szövetből 80-90 kr.
2. darab szövetből 100-110 kr.
3. darab szövetből 120-130 kr.
4. darab szövetből 140-150 kr.
5. darab szövetből 160-170 kr.
6. darab szövetből 180-190 kr.
7. darab szövetből 200-210 kr.
8. darab szövetből 220-230 kr.
9. darab szövetből 240-250 kr.
10. darab szövetből 260-270 kr.
11. darab szövetből 280-290 kr.
12. darab szövetből 300-310 kr.

Nagy napernyők.
1. darab szövetből 80-90 kr.
2. darab szövetből 100-110 kr.
3. darab szövetből 120-130 kr.
4. darab szövetből 140-150 kr.
5. darab szövetből 160-170 kr.
6. darab szövetből 180-190 kr.
7. darab szövetből 200-210 kr.
8. darab szövetből 220-230 kr.
9. darab szövetből 240-250 kr.
10. darab szövetből 260-270 kr.
11. darab szövetből 280-290 kr.
12. darab szövetből 300-310 kr.

Női hegyászó-ernyők.
1. darab szövetből 80-90 kr.
2. darab szövetből 100-110 kr.
3. darab szövetből 120-130 kr.
4. darab szövetből 140-150 kr.
5. darab szövetből 160-170 kr.
6. darab szövetből 180-190 kr.
7. darab szövetből 200-210 kr.
8. darab szövetből 220-230 kr.
9. darab szövetből 240-250 kr.
10. darab szövetből 260-270 kr.
11. darab szövetből 280-290 kr.
12. darab szövetből 300-310 kr.

Női árnyék-ernyők.
1. darab szövetből 80-90 kr.
2. darab szövetből 100-110 kr.
3. darab szövetből 120-130 kr.
4. darab szövetből 140-150 kr.
5. darab szövetből 160-170 kr.
6. darab szövetből 180-190 kr.
7. darab szövetből 200-210 kr.
8. darab szövetből 220-230 kr.
9. darab szövetből 240-250 kr.
10. darab szövetből 260-270 kr.
11. darab szövetből 280-290 kr.
12. darab szövetből 300-310 kr.

Nagyban eladók engedelményben részesülnek.
FRIEDMANN A. gyári raktára, Bécsben
Praterstrasse 28.

Demjén László
m. k. egyetemi könyvtárosnál Kolozsvártt megjelent és általa minden könyvkereskedésben kapható:
Kolozsvár története.
Oklevél-tárral. (1.) Ős-, ó- és középkor. (513. Kr. e — 1540. Kr. u.)
Egy külön kötet világszótó rajzokkal. (36 tábla.)
Írta **Jakab Elek.**
Ára 10 frt. (328)

E minden tekintetben nagy, epochális munkát itt hosszasan dicsérgetni és ajánlani feleslegesnek tartom, csak annyit kívánok megjegyezni, hogy Kolozsvár város e munka kiadásával magának maradandó emléket emelt. Siessen tehát e város értelmes t. közönsége, e munkát pártfogása alá venni és terjeszteti, hogy a nagyszorgalmu és szaktudós íróba minél több kedvet öntsön e munka folytatására, melynek legérdekesebb része az újabbkor története lesz. A ki megszerezte magának ezen 3 részből álló első kötetet, az bizonyára érdeklődéssel fogja lapozgatni és benne buvárkodni, s a folytatását minden áron megszerezze magának.

Szekely oklevél-tár.
Kiadja a m. történelmi társulat kolozsvári bizottsága, szerkesztette **Szabó Károly.**
I. kötet 1211 — 1519. 1872 Ára 2 forint.

(790) 5—12.

Epen most jelent meg 33-dik kiadása a világhírű és tanulságos könyvnek:
Személyvéd,
(der persönliche Schutz)
minden koru férfiak tanácsadója Laurentiustól. Borítékban lepecsételve.
Ezerféleképpen bizonyult segély és gyógyítás (20 évi tapasztalat) a férfinem
gyöngeségi
állapotaiban, ideg bajokban sat. a pusztító önfertőzés és nemi kihágások következményeiben. Minden könyvkereskedés után kapható 2 frt 30 kron, postán küldve 2 frt 40 kr. Pesten Kokai Lajosnál. Károlyutca.

Könyvem utánzásaitól és kivonataitól, — kis posványművek, a melyek ifjúság barátja, önfentartás s ehhez hasonló (álhítólag mesés sokaságu kiadásban s más otromba hazugságokkal) czimek alatt szemtelenül és kérkedőleg hirdettetnek a hirlapokban, óvakodni kell. Legyen tehát gondja mindenkinek a valódi kiadást,
Laurentius eredeti kiadását
megszerezni, a mely 232 nyolczadrét oldalt számlál,
60 bonezt. képpel
acélmetszetben van ellátva s a szerző névbélyegét hordozza.
Jegyzés könyvem már négyidegen nyelvre van lefordítva (dán, s véd, orosz és olasz), melyek könyvkereskedés után hasonlólag megszerezhetők.

Jószág bérbeadás.
Kolozs megye alsó kentejében fekvő **N.-sármás** az 1874-ik év **april hó 24-iki** kezdve hat esztendőre bérbe adandó, a vállalkozóknak felhívom, hogy Kolozsvártt lakó **ors. ügyvéd Frits Albert** unai a feltételeket meg tudhadják. Ait ezen jószág **3840** kasszatis hold tagosított szántó, kaszáló s a legjobb marha-legelő földekből;
elvan talva mindenemint lakó és gazdasági épületekkel, a Kolozsvártt Szász-Régeny vezető osnált ut mellett, s Kolozsvártt 5 óra távoliságra fekszik, más hírtokos a községen nincsen, gabona termesztésre és marha tenyésztésre **első jószág a Mezősegen**
851 4—6

Bollinger Ferencz bécsi gépmérnök
újantvított s újabb időben legkeresettebb
HORDOZHATÓ JÉGPINCZÉK
gyárt, ajánlja legkevesebb járgépvezélt sör és bor sál. számúra, járgépvezélt készületek, ételek, tej, hús, zsírművek sat. ellátására, víz hűtő készületek, fagyalt- és pépelt és reser oiralt fagyalt számúra, aránylag legolcsóbb árban. Ajánlja továbbá az említett cég pezsgő- és üveg-gő-csapait s hordó dugaszait, pincze felvonót, járgépvezélt és ártócsatlakozásokat, valamint izetárasokat, valamint csapokat és dugaszokat nyakkal becseselt. Mege rendeléseket az említett tárgyakra, valamint vendéglők és kocsomák be rendelését és elfogad, pontosan és jutányosan teljesít, s kívánatai minálkial és ártégyekkel szolgál a
gyári főraktár, Bécs, Wieden, Heumühlgasse Nr. 2.
768 7—7

GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSEI
KÖNYVNYOMDÁJA
Kolozsvártt, főter báró Bánffy-ház, és központi irodája
KERESZTESY PÁL PAPIR-ÜZLETÉBEN
főter, Gyulai-ház, felvállal mindennemű
KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT.

Alólírt könyvnyomda tisztelettel tudatja a helybeli és vidéki t. cz. közönséggel, hogy újonanfelszerelt és izletes betűkkel ellátott nyomdája azon kellemes helyzetben van, hogy mindennemű **nyomdai megrendelést** elfogad, u. m.:
könyvek, bármely hazai nyelven, körözüvények, rovatos iven, árjegyzékek, számlák, falragaszok, név- és meghívójegyek, gyászhirek, baromútlevelek, vásárcédulák stb. stb. a lehető legjutányosabb árak, gyors és pontos szolgálat mellett.

A LEGÚJABB MINTÁJU NÉVJEGYEK 100 DARABJA **1 frt.**
FELVÁLLAL KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT IS.
HIVATALOS MUNKÁKRA NÉZVE
a nyomda. — miután Keresztesy Pál papir-üzletével és ez viszont a nyomdával egyesült — biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a papírok a legelső papir-gyárakból szereztek be, és azok a hivatalos munkákhoz valódi gyári áron számíttatnak, és a legszükségesebb mintázatokból kész raktárt tart, a meglevőket postafordultával, a szókatlan formájukat pedig a legrövidebb idő alatt elkészíti.
Minden megrendelést kérünk egyenesen a nyomdába küldeni, hol a legnagyobb pontosság biztosíttatik.
Gámán János örökösei könyvnyomdája.
87—